

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 28. maja 1873.

Obseg: O izreji gosenic ali sviloprejk. — Gospodarska novica. — Postava veljavna za Kranjsko, kako naj se vravna napravljane, zdrževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol. — Spomini in črtice iz življenja barona Antona Zois-a. — Ka-kavcem. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O izreji gosenic ali sviloprejk.

Po navodu prof. Haberlandt-a.

O čednosti, kurjavi in zračenju izrejaliških sob.

Prostori, ki si jih odločil za izrejo, bodo naj prav čedni, in taki, ki se kurijo lahko in tudi lahko zračijo. Taki prostori morajo se osnažiti, še predno se začne izreja; tla kakor stene morajo se očistiti vsega praha.

S tem, da pobeliš stene z apnom, da podrgneš tla in drugo orodje z mlačnim lugom, zadostuješ; pa tudi potem, ko se že izreja vrši, ne smeš zanemarjati takih prostorov in starodavnega pregovora, da „red in čednost je polovica hrane“. Ne trpi nečednosti pri gosenicah, in ne da bi se po tleh napravljaj prah, ampak daj jih pobrisati vsaki dan z mokro cunjjo.

Ko bi nastal mraz, ne zabi vsaj ponoči, ko je mraz navadno hujši, s kurjavo. Če tudi počasno spreminjenje toplote gosenicam ne škoduje, vendar je hitro spreminjenje jako nevarno. Najboljše je, ako je v izrejni izbi 14 do 20 stopinj R. toplote. Ako je manj toplote, pomagaj si z umetno kurjavo; ako je je več, pomagaj si s tem, da sobe prezračiš. Ko pa ti ni mogoče obraniti visoke toplote od 22 do 24 stopinj R., skrbi za to, da ne nastopi mahoma hitro ohlajenje na 8 do 12 stopinj R., kar se še celó v drugi polovici maja in tudi še meseca junija nahaja.

Med vsemi opravili je pa najvažnejše to, da prezračiš izrejališke sobe pogostoma. Pomisli, da gosenici je že od narave odločen kraj v čistem zračju, in pomisli dalje, da se čisti zrak nikjer poprej ne pokvari, nego v zaprtinah, kjer diha veliko žival.

Zato ne zrači sobe le po dnevih, temveč vselej, kedar se nahaja v njej dosti toplote, tudi ponoči. Zeló se pregrešiš, ako ti zadostuje zračenje skozi ključavnice. Kedar je zunaj 14 do 20 stopinj R. toplote, smeš vsa okna odpreti in tudi vrata; prepiha pa nikdar ne trpi! Nasprotna okna samo smeš imeti odprta; ona pa od vetrne strani pusti zaprta. Posebno dobro je, ako imaš namesto steklenih šip mrežo. Ako zapaziš smrad v sobi, ne ravnaj po starodavnih svetih, da bi hotel pregnati ga z dišečimi rastlinami, kajti one zboljšajo le neprijetni duh.

O krmenju gosenic ali o polaganju perja.

Razum čednosti, kurjave in zračenja paziti moraš pred vsem tudi na polaganje in prestavljanje, ki se ima vršiti vedno po njihovi starosti.

Do tretjega levenja jim je najboljša hrana v začetku prav drobno, pozneje pa debeleje zrezano perje; s tem bodo se redile gosenice dobro, in prihranil si boš perja veliko.

Do 1. levenja zadostuje, ako jim polagaš vsake 3 ure, toraj v enem dnevu 8krat.

Od 1. do 4. levenja je dovolj, ako jim daš jesti le 6krat.

Po 4. levenju pa jim daj jesti tolikokrat, kolikokrat boš zapazil, da bi rade jedle. Čem bolj gorak in suh je zrak, tem več se jim sme dati jesti; nasprotno pa se jim polaga manjkrat, a po več. Tako polaganje stane nas sicer več dela, je pa gotovo dobro.

Ali oskubeš perje od mladik ali pa pokladaš vejice na nje, to je enako; skoro je zadnje boljše, ker se razdelé in premikajo bolje, in to jim zeló dobro hasne.

Pri polaganju perja pazi dobro, da ni mokro pa tudi velo ne; tudi ne polagaj jim perja, ki se je bodi-si v žakljih bodi-si v velikih butarah sparilo, in dobilo črnkasto barvo. Tega se pa varuješ najlože, ako veje, koj ko si jih porezal od drevesa, neseš domú.

Ako so veje mokre, bodi-si da jih je zmočil dež, bodi-si da je padla rosa na nje, posuši jih s tem, da jih postaviš po koncu, drugo poleg druge; nikakor pa ne tako, da bi oskubel mokro perje in ga sušil, kajti perje obskubljenó se suši bolj počasi in se prav rado spari.

(Dal. prih.)

Gospodarske novice.

* Veliko škodo, ki jo polju delajo črvi pomladanskih kebrov, je gosp. Reizet na Francoskem po skušnjah do dobrega dokazal; našel je polje, kjer je po 23 črvov bilo na 3 štirjaških čevljih zemlje, tedaj 230.000 na 1 $\frac{1}{3}$ orala. Škoda po tem mrčesu v okraji Seine-Inferieure storjena, more se ceniti na 25 milijonov frankov.

Zato svetuje on, naj se vojska še bolj napoveduje črvom kakor kebrov, spomladi, kedar iz globočine zemlje lezejo proti vrhu, ali pa v jeseni, kedar lezejo zopet v zemljo, da bežijo pred mrazom. 6. aprila lani je gosp. Reizet dal polje preorati s plugom, ki je segel 8 palcev globoko, 2 fantiča pa sta šla za plugom, da sta pobirala črve. In gledite! en dan sta nabrala 5000 črvov. Jeseni zopet je dal njivo z 1 $\frac{2}{3}$ oralom preorati, kamor je potem ogeršico vsejal, in nabrali so mu otroci zopet 172.000 črvov. Za nabiranje je plačal 9 frankov, črve je porabil za gnoj, in dobil je bogat ogeršični pridelek, ko so sosedom njegovim črvi vničili skor ves pridelek.

Dokler črv pod zemljo živi, redí se od korenin mnogovrstnih rastlin, katere objeda, dokler jih je kaj. Krt pridno streže po teh in drugih škodljivih črvih, pa kaj, ker so kmetovalci še večidel tako nevedni, da preganjajo in morijo krte — dobrotnike poljá in senožeti.

Šolske stvari.

Postava veljavna za Kranjsko, *)

kako naj se vravná napravljjanje, zdrževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol.

I. Oddelok.

Kako se napravljajo in zdržujejo javne ljudske šole.

§. 1. Javna ljudska šola se mora povsod napraviti tam, kjer biva v vasi ali v več vaséh, selih ali posamesnih hišah eno uro na okoli, po petletnem poprečnem računu več ko 40 otrok, ki morajo čez pol milje daleč hoditi v šolo (§. 59. drž. postave 14. maja 1869).

§. 2. Ako so v tej daljavi krajne razmere take, da občasno ali stanovitno prihod od šole močno opovirajo ali obtežujejo, naj se izpostavi podučitelj tiste šole vsaj o bolj neugodnem letnem času na primerno postajo, ali v najkrasnejšem slučaju naj hodi vsak teden dvakrat tje podučevati. — Ta ekspozitura ali izpostavljena štacija je obstojni del tiste šole, kjer je dotični podučitelj vmeščen.

§. 3. Kakor hitro pa tisti, kateri napravlja in zdržuje tako šolo, zmore to napravo, naj se napravi mesto te ekspoziture ali izpostavljene šole samostojna šola.

§. 4. Kolikor je mogoče, je treba tudi na to gledati, da se v ljudnatih krajih namešane šole po spolu ločijo in se napravijo posebne dekliške šole. To se pa mora povsod tam narediti, kjer je več kakor šest učiteljev postavno (§. 11. drž. post. 14. maja 1869. leta) potreba vmestiti.

§. 5. V vsakem šolskem okraji naj se napravi najmanj ena meščanska šola.

§. 6. Šolske oblasti naj čuvajo nad tem, da se napravijo potrebne ljudske šole brez nepotrebnega odloga (§§. 1, 5, 12) tam, kjer jih še ni, vendar z ozirom na zmožnost tistih, ki za šole skladajo, in da se utrdijo vsi pogoji njih trdnega in vspešnega obstanka.

§. 7. Vse okoliščine, ki so merodajavne pri napravi in vredbi šol, naj določi komisija s privzetjem vseh vdeležencev, in ako je treba, tudi s posebnim ogledom; komisijski protokol je podlaga daljnih razsodb.

§. 8. Nikdar se ne sme privoliti, da bi se ljudske šole množile na škodo namenu ugodne vredbe in vspešnega nadaljevanja (§§. 1, 5, 12) potrebnih šol.

§. 9. Vsaka javna šola ima svoj šolski kraj, k kateremu spadajo všolane vasi, deli od vasi ali hiše. Za meje šolskih krajev naj se jemljejo občinski (soseskine), oziroma podobčinski kraji, ako ne kaže, šolskega obiskovanja zljajšati s tem, da se všolajo posamezni občinski deli v šolo sosedne občine.

§. 10. Všolanje ima ta namen, da se vsi otroci, ki stanujejo v šolskem kraju, in so dolžni v šolo hoditi, morejo v šolo sprejeti in se podučevanja pravilno vdeleževati.

§. 11. Otroci, ki stanujejo zunaj šolskega kraja, se le v šolo jemljejo, ako zavoljo tega šola ni prenapolnjena. Ravno to velja za tiste otroke, ki še niso

* To postavo, sklenjeno v lanskem deželnem zboru, je potrdil presv. cesar 29. dné aprila l. l.

spolnili 6. leta, katerim pa je vendar krajna šolska oblast privolila, da smejo v šolo hoditi.

§. 12. Šola, ktera je bila že pet let prisiljena, večje število svojih letnih stopinj ali razredov ločiti v vstrične razrede, se ima po preteku tega časa ločiti v dve šoli.

§. 13. Določbe v kakovosti šolskih poslopij in njenih delov, kakor tudi o potrebni šolski opravi ustanavlja minister za bogočastje in uk dogovorno z deželno šolsko oblastjo z ukazom. Tako isto se uravnava način, kako naj tehnični organi politiških uradov ali deželnega zastopa sodelujejo, kedar odobrujejo in izpeljujejo stavbine črteže, kedar oskrbujejo šolsko opravo, kedar nadzorujejo, ali so poslopja in njih oprava v takem stanu, da namenu vsrezajo.

§. 14. Krajna šolska oblast — in oziroma na meščanske šole — okrajna šolska oblast določuje, koliko se sme potrošiti za kurjavo, svečavo in snaženje šolskih sob (izb), ter za vsako šolo po prostoru, kubičnem obsegu in legi ustanovi najmanjši znesek tako, da se manj ne sme potrošiti.

§. 15. Za podučevanje dečkov, bodi si da so v posebnih razredih ali združeni z dekleti, smejo se ženske jemati le za prva štiri leta.

§. 16. Obstoječa javna šola se sme z dovoljenjem deželne šolske oblasti le takrat odpraviti, kedar ne spada med potrebne šole (§§. 1, 5, 12).

(Dalje prihodnjič.)

Življenjepisne stvari.

Spomini in črtice iz življenja

barona Antona Zoisa.

„Novice“ so v svojem 20. listu prinesle britko poročilo, da se je zgodilo, česar smo se dolgo dolgo bali: da 9. dne maja t. l. je umrl naš Anton Zois. Poročale so tudi o velikanskem sprevodu, kakoršnih Ljubljana malo pomni, ko se je truga s truplom njegovim, obložena z venci vseh narodnih društev in rodovine njegove, po dovršenem cerkvenem opraviilu in po odpeti pogrebniici, ki so jo pevci narodne čitalnice peli, vzdignila iz hiše njegove na Bregu ter so jo v mrtvaškem vozu štirje vranci, spremljanem od brezštevilne množice ljudstva vseh stanov in od zastav narodnih društev noter do meje Ljubljanskega mesta, peljali na Brdo nad Kranjem v kapelico grajščine njegove, odkodar so truplo prenesli na pokopališče v Predosljih, ktero si je blagi rodoljub na smrtni svoji postelji izrekoma za svoje pokojišče izbral, da ondi — kakor je rekel — počiva med svojimi ljudmi (Predoseljčani), kjer je največ veselih dni svojega dni doživel. — K sprevodu pokojnega naj dostavimo le še to, da so mrtvaški voz noter do pokopališča v Predosljih spremili tudi načelniki narodnih društev dr. Costa, P. Grasselli, dr. Poklukar, Potočnik, Drenik in drugi, — da peljaje se skozi Št. Vid nad Ljubljano so se ondi razlegali žalostni glasovi zvonov na mili spomin ranjcemu, — da društvo Kranjske čitalnice tudi je krasen venec položilo na rako njegovo, kjer so mu pevci njeni združeni s pevci Ljubljanske čitalnice v pričo neštevilnega ljudstva iz Predoseljske fare, vpričo rodovine njegove in c. k. deželnega predsednika grofa Auersperga in deželnega glavarja viteza dr. Kalteneggerja po končanem cerkvenem opraviilu žalovalno pesem zapeli in tako zadnjo čast skazali v listinah domovine naše neumrlemu rodoljubu.

Pisatelj teh vrstic pa, kateremu ni bilo mogoče udeležiti se spreveda noter do gomile rajncega, šteje si v